

Katalog wymagań programowych na poszczególne stopnie szkolne

Historia i społeczeństwo

kl. 4

.....
(przedmiot)

.....
(klasa)

Stopień	<p>Program: "Wczoraj i dziś"</p> <p>.....</p>
	<p>Wymagania szczegółowe</p> <p>Uczeń:</p>
Dopuszczający	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie jaką rolę w życiu człowieka odgrywa rodzina, • wymienia osoby, które wchodzą w skład społeczności szkolnej, • zna swoje szkolne prawa i obowiązki, • rozumiej, w czym przejawia się uprzejmość i tolerancja, • tłumaczy pochodzenie nazwy „Polska”, • zna daty najważniejszych polskich świąt państwowych, • zna polskie symbole narodowe i najważniejsze miejsca pamięci narodowej, • recytuje tekst „Mazurka Dąbrowskiego”, • wymienia regiony Polski oraz odnajduje je na mapie, • wie, czym zajmuje się historia jako nauka, • wyjaśnia, kim jest historyk, • wie, czym są źródła historyczne i podaje ich przykłady, • rozumie znaczenie terminów: chronologia, data, era, rok, wiek, tysiąclecie, epoka historyczna, okres przed naszą erą i naszej ery, • wyjaśnia znaczenie terminów: mapa, plan, legenda mapy, • odczytuje skróty p.n.e., n.e., • zaznacza daty na linii chronologicznej, • oblicza upływ czasu między poszczególnymi wydarzeniami, • ustala wiek, w którym miało miejsce dane wydarzenie, • zapisuje cyframi rzymskimi liczby arabskie i na odwrót, • przedstawia podział ludności starożytnego Egiptu na warstwy społeczne, • rozumie znaczenie terminów: pismo obrazkowe, klinowe i alfabetyczne,

	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje, jakie znaczenie dla rozwoju cywilizacji miał wynalazek pisma, • zna warunki geograficzne Grecji, • podaje charakterystyczne cechy demokracji ateńskiej, • wie, czym jest teatr i wskazuje Grecję jako miejsce narodzin tej dziedziny sztuki, • tłumaczy znaczenie terminów: filozofia, mit, bogowie olimpijscy, politeizm, igrzyska olimpijskie, olimpiada, • podaje rok pierwszych igrzysk olimpijskich, • wymienia dyscypliny wchodzące w skład pięcioboju olimpijskiego, • odnajduje na mapie Grecję i Ateny, • wie, co to jest Forum Romanum, Panteon, Koloseum, akwedukt, terma, łuk triumfalny, • wskazuje Palestynę, jako miejsce narodzin chrześcijaństwo, • objaśnia znaczenie terminów: monoteizm, mesjasz, apostoł, Ewangelia, Biblia, • wskazuje na mapie: Rzym, Półwysep Apeniński, Palestynę.
Dostateczny	<p>Uczeń spełnia wszystkie wymagania na ocenę dopuszczającą oraz</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi wymienić ludzkie potrzeby, • podaje przykłady praw i obowiązków poszczególnych członków rodziny, • zna uprawnienia władz szkolnych i statut szkoły, • wymienia korzyści jakie można osiągnąć przez uprzejmość i tolerancję, • tłumaczy znaczenie terminów: ojczyzna, mała ojczyzna, naród patriotyzm, herb, • rozumie znaczenie terminów: Rzeczpospolita Polska, Polonia, mniejszość narodowa i etniczna, • omawia okoliczności powstania „Mazurka Dąbrowskiego”, • wie, jaka jest symbolika barw polskiej flagi narodowej, • prezentuje informacje związane z ważnymi postaciami i wydarzeniami z dziejów regionu, • opisuje główne regiony Polski, wskazuje główne skupiska Polonii na mapie świata, • zna sposoby badania wydarzeń z przeszłości przez historyków, • zna podstawy myślenia przyczynowo – skutkowego dotyczące wydarzeń

historycznych,

- wyjaśnia znaczenie terminów: zabytek, muzeum, archiwum, skansen, ród, archeolog, genealogia, drzewo genealogiczne,
- wie, gdzie gromadzi się źródła historyczne,
- odróżnia postaci historyczne od bohaterów baśniowych i legendarnych,
- klasyfikuje różne źródła historyczne zgodnie z podziałem na źródła materialne i niematerialne,
- tłumaczy zasadę tworzenia osi czasu i sposób umieszczania na niej dat,
- posługuje się cyframi rzymskimi i arabskimi w celu oznaczenia jednostek czasu,
- wymienia epoki historyczne oraz podaje ich daty graniczne,
- wymienia elementy z jakich składa się mapa historyczna,
- porządkuje daty na linii chronologicznej,
- określa dokładnie datę danego wydarzenia,
- odczytuje z mapy podstawowe informacje,
- wymienia materiały pisarskie, których używano od starożytności,
- charakteryzuje pisko obrazkowe, klinowe, i alfabetyczne, a także wskazuje różnice między nimi,
- rozumie wpływ położenia geograficznego Grecji na zajęcia zamieszkującej ją ludności,
- wyjaśnia znaczenie terminów: Hellada, Hellenowie, wielka kolonizacja, kolonia, Akropol, agora, polis, demokracja,
- wie, kim był Perykles,
- zna genezę starożytnego teatru,
- wymienia imiona najważniejszych bogów greckich,
- zna postaci Heraklesa i Odyseusza,
- wymienia najważniejszych filozofów greckich,
- umieszcza na linii chronologicznej daty: wojny trojańskiej, rządów Peryklesa, narodzin teatru greckiego, pierwszych igrzysk olimpijskich,
- opisuje na przykładzie starożytnych Aten wygląd greckiej polis,
- podaje rok założenia Rzymu opisanego w legendzie,
- wyjaśnia, w jakim celu starożytni Rzymianie budowali drogi i wodociągi,
- rozumie znaczenie terminów: prawo rzymskie, prawo XII tablic, kodeks,

	<p>Kodeks Justyniana,</p> <ul style="list-style-type: none"> • wie, kim był Konstanty Wielki, • umieszcza na linii chronologicznej daty założenia Rzymu, zabójstwa Juliusza Cezara, wydanie edyktu mediolańskiego, upadku cesarstwa zachodniorzymskiego, • omawia różnice między republiką a cesarstwem, • wymienia zasługi Rzymian w dziedzinie architektury i budownictwa, używając terminów: Forum Romanum, Panteon, Koloseum, akwedukt, drogi, łuk triumfalny, termy.
Dobry	<p>Uczeń spełnia wszystkie wymagania na ocenę dostateczną oraz</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna sposoby zaspokajania ludzkich potrzeb, • wyjaśnia znaczenie terminów: rodzina dwupokoleniowa, rodzina wielopokoleniowa, • wyjaśnia znaczenie terminów: rada pedagogiczna, rada szkoły, rada samorządu uczniowskiego, • omawia sposoby okazywania patriotyzmu w czasie wojny i w okresie pokoju, • zna sposoby zdobywania wiedzy o historii małej ojczyzny, • wskazuje największe atuty swojej małej ojczyzny, • wyjaśnia, co świadczy o tym, że Polacy należą do jednego narodu, • podaje przykłady dzieł sztuki architektury, które należą do polskiego dziedzictwa narodowego, • wyjaśnia, kim był Józef Wybicki, • wylicza prawa przysługujące mniejszościom etnicznym w Polsce, • ocenia, które prawa i obowiązki uczniów są najważniejsze, • opisuje wygląd herbu wybranych miejscowości, • wymienia główne zadania historii, • wymienia przykłady postaci historycznych oraz bohaterów baśniowych i legendarnych, • dokonuje podziału źródeł historycznych na materialne i niematerialne oraz wyróżnia wśród źródeł materialnych pisane i niepisane, • wymienia informacje, jakie można zdobyć na podstawie poszczególnych źródeł historycznych, • określa, czym zajmuje się archeologia,

- wskazuje podobieństwa i różnice między muzeum a skansenem,
- opowiada o wybranym wydarzeniu z życia klasy w sposób potwierdzający opanowanie umiejętności myślenia przyczynowo – skutkowego.
- wymienia zasady prawidłowego zachowania w muzeum,
- potrafi zaplanować wycieczkę prezentując najważniejsze miejsca i obiekty w najbliższej okolicy,
- wyjaśnia, w jaki sposób podtrzymywanie tradycji rodzinnych umacnia poczucie wspólnoty w rodzinie,
- rozumie, że daty graniczne poszczególnych epok mają charakter umowny,
- tłumaczy, czym są legenda i skala mapy,
- porównuje mapy historyczne i geograficzne,
- odróżnia mapę od planu,
- rysuje plan bliższej okolicy,
- tłumaczy, jakie znaczenie miało wynalezienie pisma dla historii jako nauki,
- wie, że alfabety grecki i łaciński stanowią podstawę, z której wywodzą się alfabety używane współcześnie w Europie,
- opisuje materiały pisarskie od starożytności do czasów współczesnych,
- wyjaśnia, czym były Wielkie Dionizje,
- omawia różnice między tragedią a komedią,
- wie, jakimi dziedzinami życia opiekowali się poszczególni bogowie greccy oraz jakie były ich atrybuty,
- wie, kim był Homer i wymienia jego dzieła,
- wie, czym jest gimnazjum,
- opisuje przebieg starożytnych igrzysk olimpijskich,
- tłumaczy, jaka była rola sportu w życiu starożytnych Greków,
- rozumie, jaką rolę odgrywały igrzyska we współczesnym świecie,
- tłumaczy na podstawie tekstu źródłowego, jaką rolę w Atenach odgrywał sąd skorupkowy,
- wskazuje cechy, które wyróżniały Peryklesa jako dowódcę i polityka,
- ocenia znaczenie teatru dla starożytnych Greków,
- zna legendarne początki Rzymu,

	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że państwo rzymskie najpierw było królestwem, następnie republiką, a na końcu cesarstwem, • wymienia grupy tworzące społeczeństwo starożytnego Rzymu, • nazywa poszczególne elementy stroju u uzbrojenia rzymskiego legionisty, • wskazuje cechy rzymskiego budownictwa, • wie, dlaczego starożytni Rzymianie budowali łuki triumfalne, termy, • wymienia osiągnięcia starożytnych Rzymian, z których korzystamy współcześnie, • objaśnia, w jaki sposób budowano drogi w starożytnym Rzymie, • rozpoznaje na ilustracjach budowle wznoszone przez starożytnych Rzymian: akwedukty, łuki triumfalne, amfiteatr.
Bardzo dobry	<p>Uczeń spełnia wszystkie wymagania na ocenę dobrą oraz</p> <ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy, czym jest rodzina niepełna i w jaki sposób powstaje, • objaśnia, dlaczego wybrane dzieła sztuki i architektury są ważną częścią naszej kultury narodowej, • wymienia wydarzenia, na pamiątkę których ustanowiono święta państwowe, • rozumie, dlaczego powinno się okazywać szacunek symbolom narodowym, • omawia różnice między szkołą dawną a współczesną, • analizuje, w jaki sposób mniejszości narodowe i etniczne mogą zachowywać swoją odrębność, • opisuje kulturę i tradycje wybranej mniejszości narodowej bądź etnicznej żyjącej w Polsce, • wymienia filmy i książki o tematyce historycznej, • objaśnia znaczenie powiedzenia: Historia jest nauczycielką życia, • rozpoznaje znak „Zabytek chroniony prawem” i wie, co on oznacza, • przedstawia na przykładzie przenikania się faktów historycznych z legendą, • ocenia, jakie znaczenie dla współczesnej nauki mają odkrycia archeologiczne, • uzasadnia, dlaczego należy dbać o źródła historyczne i chronić obiekty zabytkowe, • dociera do rodzinnych źródeł, które pozwalają mu sporządzić drzewo

genealogiczne,

- przygotowuje drzewo genealogiczne najbliższej rodziny,
- zna przyczyny powstania kronik i dostrzega w nich źródło ważnych informacji,
- wskazuje wydarzenia, które oznaczają początek i koniec poszczególnych epok historycznych,
- dostrzega umowność rachuby czasu w kontekście przykładów z różnych kręgów kulturowych,
- przedstawia, w jakich okolicznościach narodziła się tradycja zabaw sylwestrowych,
- wie, czym zajmuje się kartografia,
- rozumie, jaką rolę odgrywa mapa w poznawaniu przyczyn i przebiegu wydarzeń historycznych,
- podaje przykłady zastosowania GPS,
- krótko charakteryzuje poszczególne epoki historyczne,
- przedstawia ewolucję znaczenia terminu *mapa*,
- opisuje jak dawniej wyglądały mapy, i na tej podstawie określa, jakie wyobrażenia o świecie mieli ludzie w przeszłości,
- wyjaśnia, dlaczego ludzie tworzyli malowidła naskalne,
- wskazuje Fenicjan jako twórców pisma alfabetycznego,
- tłumaczy, czy są piktogramy i w jakim celu stosuje się je współcześnie,
- wymienia przyczyny i skutki wielkiej kolonizacji,
- wymienia najważniejsze osiągnięcia Peryklesa,
- przedstawia, w jaki sposób działał sąd skorupkowy,
- podaje imiona najważniejszych tragedio – i komediopisarzy greckich (Sofokles, Arystofanes, Eurypides),
- opisuje, jaki był przebieg konkursów teatralnych w starożytnej Grecji,
- rozumie, dlaczego dramaty antycznych twórców są wystawiane współcześnie,
- opowiada co najmniej jeden mit grecki,
- podaje przykłady prac Heraklesa,
- wyjaśnia, co oznaczają wyrażenia: koń trojański, pięta Achillesa i stajnia Augiasza,
- przedstawia poglądy: Sokratesa, Platona i Arystotelesa,

	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie, jakie znaczenie miały gimnazjony dla sprawności fizycznej antycznych Greków, • porównuje teatr współczesny ze starożytnym, • dostrzega rolę „Iliady” i „Odysei” jako inspiracji dla literatury i sztuki grackiej, • wskazuje na rolę sportu w starożytnej Grecji jako tematu sztuki, • porównuje starożytne igrzyska olimpijskie ze współczesnymi, • ocenia osiągnięcia starożytnych Greków, • wyjaśnia znaczenie terminów: Imperium Rzymskie, legionista, języki romańskie, bazylika, gladiator, prowincja, barbarzyńca, zgromadzenie ludowe, senat, • tłumaczy, czym jest „Wilczyca kapitołńska”, • omawia drogę państwa rzymskiego do potęgi oraz określa zasięg terytorialny Imperium Rzymskiego, • omawia genezę chrześcijańskich symboli, • dostrzega związki chrześcijaństwa z religią judaistyczną, • wie, że w czasach późniejszych doszło do podziałów chrześcijaństwa, • wymienia różne odłamy chrześcijaństwa, • wskazuje Watykan jako współczesną siedzibę Kościoła katolickiego, • charakteryzuje różne typy ustroju państwa rzymskiego: królestwo, republikę, cesarstwo, • opisuje grypy tworzące społeczeństwo rzymskie, • porównuje rozrywki starożytnych Greków i Rzymian.
Celujący	<p>Uczeń spełnia wszystkie wymagania na ocenę bardzo dobrą oraz</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia mniejszości narodowe, które żyły w przedwojennej Polsce, • analizuje teksty hymnu Polski i wyjaśnia znaczenie wybranych zwrotów, • porównuje strukturę narodowościową drugiej Rzeczypospolitej i współczesnej Polski, • omawia na przykładach pochodzenie nazwisk i przydomków, • wskazuje przebieg, przyczyny i skutki wybranych wydarzeń historycznych, • wyjaśnia, kim był prawdziwy św. Mikołaj, • zna legendy związane z Mikołajem, biskupem Miry,

- przedstawia postać Henryka Schlinemanna,
- znajduje w internecie strony, które zawierają informacje pomocne przy tworzeniu drzewa genealogicznego,
- wyjaśnia różnicę w określeniu dat za pomocą kalendarzy juliańskiego i gregoriańskiego,
- omawia pochodzenie polskich nazw miesięcy,
- wie, jak zmienił się wygląd człowieka,
- rozumie, jakie znaczenie dla praludzi miała umiejętność rozpalania ognia,
- tłumaczy, jakie znaczenie dla rozwoju społeczności ludzkich miało posługiwanie się mową,
- przedstawia dokonania, które umożliwiły człowiekowi przejście do osiadłego trybu życia,
- zna dawne i współczesne sposoby wytopu żelaza,
- wyjaśnia znaczenie terminów: pięściak, ziemianka, dymarka, epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza, cywilizacja, miasto – państwo, mumia, sarkofag, piramida, faraon, kanał nawadniający, Sumerowie, Babilon, Mezopotamia, Bliski Wschód,
- wie, dlaczego pierwsze cywilizacje powstały nad wielkimi rzekami,
- podaje najważniejsze osiągnięcia pierwszych cywilizacji: system nawadniający, koło garncarskie, szkło, cegła, kalendarz,
- wymienia najważniejsze zabytki starożytnych Mezopotamii i Egiptu,
- opowiada w jakim celu wznoszono piramidy i w jaki sposób one powstawały,
- podaje najważniejsze fakty z życia faraona Ramzesa II,
- umieszcza na linii chronologicznej przybliżoną datę pojawienia się człowieka rozumnego oraz datę powstania pierwszych państw sumeryjskich,
- wskazuje na mapie tereny, na których pojawili się przodkowie człowieka, i zaznacza kierunki ich wędrówki,
- odnajduje na mapie starożytne Egipt i Mezopotamie, rzeki Eufkrat, Tygrys i Nil oraz miasto Babilon,
- charakteryzuje koczowniczy i osiadły tryb życia,
- ocenia, który tryb życia człowieka – koczowniczy czy osiadły – był korzystniejszy dla praludzi,
- porównuje życie praludzi z życiem współczesnego człowieka,
- wskazuje różnice między stosowanymi dawniej i obecnie sposobami

wytopu żelaza,

- ocenia dokonania ludów starożytnej Mezopotamii,
- omawia sposób działania kanałów nawadniających,
- dostrzega związek między umiejętnością budowy piramidy a wysokim poziomem nauk ścisłych w starożytnym Egipcie,
- charakteryzuje warstwy społeczne starożytnego Egiptu,
- ocenia znaczenie odkrycia grobowca faraona Tutenchamona dla współczesnej nauki,
- wymienia zalety i wady wychowania spartańskiego,
- wskazuje na mapie główne kierunki wielkiej kolonizacji,
- omawia podobieństwa i różnice między demokracją ateńską,
- porównuje demokrację ateńską ze sposobem sprawowania władzy w starożytnym Egipcie,
- wyjaśnia, co oznaczają powiedzenia: wróć z tarczą i wróć na tarczy,
- tłumaczy, kim byli Spartanie,
- tłumaczy, czym był szlak bursztynowy,
- określa znaczenie szlaku bursztynowego dla starożytnych Rzymian,
- omawia przyczyny i skutki funkcjonowania szlaku bursztynowego,
- ocenia dokonania Juliusza Cezara.